

اعجاز در نظم قرآن

از دیر باز تاکنون، قرآن پژوهان و سخن شناسان، معتقدند که واژه های زیبا و شیوای قرآن - چون دانه های تسبیح بلکه مانند اعداد ریاضی - به گونه ای منظم در کنار هم چیده شده اند...

از دیر باز تاکنون، قرآن پژوهان و سخن شناسان، معتقدند که واژه های زیبا و شیوای قرآن - چون دانه های تسبیح بلکه مانند اعداد ریاضی - به گونه ای منظم در کنار هم چیده شده اند. شگفت آن که زیر این نظم و زیبایی، درباهای وسیع و گسترده ای از معانی و محتوای بلند قرار گرفته که عقل خردورزان را به دهشت افکنده است و ارقام و اعداد میلیونی و میلیاردی برای آن ذکر کرده اند که ما در این نوشته به ذکر دو نمونه آن بسنده خواهیم کرد:

1. جنابذی در تفسیر بیان السعاده، وجوه و احتمالات در پنج آیه نخستین سوره بقره: ألم * ذلك الكتاب لاریب فیه هدی للمتقین * ... أولئك علي هدى من ربهم و أولئك هم المفلحون را در چند صفحه محاسبه کرده و به رقم 11484205770240 رسانده، سپس می افزاید که این تعداد معانی همگی از وجوهی است که شاذ و نادر نیست و پیچیدگی ندارد، و چنانچه بخواهیم سایر وجوهی که برخی ضعیف است را نیز بر آن بیفزاییم، به مراتب بیش از عدد فوق خواهد شد. به علاوه، وجوه تکراری را نیز حذف کردیم (1).

2. نمونه دوم، آیه ای است که در عین زیبایی لفظ و بلاغت و فصاحت، اعجاب همگان را برانگیخته و معانی گسترده و فراوان آن، چشمها را خیره ساخته است: و اتبعوا ما تتلوا الشیاطین علی ملک سلیمان و ما کفر سلیمان ولكن الشیاطین کفروا یعلمون الناس السحر و ما أنزل علی الملکین ببابل هاروت و ماروت و ما یعلمان من أحد حتی یقولوا إتما نحن فتنه فلا تکفر فیتعلمون منهما ما یفترقون به بین المرء و زوجة و ما هم بضارین به من أحد إلا یاذن الله ویتعلمون ما یضربهم و لاینفعهم و لقد علموا لمن اشتریه ماله فی الاخرة من خلاق و لبئس ما شروا به أنفسهم لو كانوا یعلمون (2).

جناب علامه طباطبایی = در تفسیر المیزان نوشته است:

مفسران در تفسیر این آیه، اختلاف عجیبی به راه انداخته اند؛ به گونه ای که نظیر آن را نمی یابیم. مفسران اختلاف دارند که:

1. مراد از اتبعوا... چه کسانی؟ آیا یهودیان عهد سلیمان یا یهودیان زمان رسول (صلی الله علیه و آله و سلم) یا همه یهودیان؟

2. آیا منظور از تتلوا این است که بیرونی شیطان می کنی و به گفته او عمل می کنی یا به معنای این است که تکذیب می کنی؟

3. آیا مقصود از شیاطین، شیاطین جن است یا انس یا هر دو؟

4. واژه علی در علی در علی ملک سلیمان آیا به معنای فی (در) است به معنای در عهد ملک سلیمان یا همان ظاهر علی به معنای استعلا و برتری طلبی است؟

5. جمله ولكن الشیاطین کفروا آیا شیطانها کافر شدند؛ چون سحر را بر مردم استخراج کردند یا چون سحر را به حضرت سلیمان (علیه السلام) نسبت دادند یا این که معنای کفروا همان سحر است؟

6. آیا جمله یعلمون الناس السحر بدان معناست که رسماً سحر را به مردم آموختند یا راه استخراج آن را نشان دادند و گفتند که سحر در زیر تخت سلیمان دفن شده است و مردم آن را بیرون آوردند و یاد گرفتند؟

7. جمله و ما أنزل علی الملکین چه معنایی دارد؟ آیا حرف ما، موصوله و عطف بر مای موصوله در جمله ما تتلوا است یا آن که موصوله است و عطف بر کلمه السحر، و معنایش این است که به مردم آنچه را بر دو فرشته نازل شد یاد دادند، یا آن که حرف ما، موصوله نیست، بلکه نافی، و واو پیش از آن استینافیه است، و جمله، ربطی به مطلب گذشته ندارد و معنایش این است که هیچ سحری بر دو فرشته نازل نشد و ادعای یهود بیهوده است؟

8. آیا منظور از انزال ما أنزل، نازل کردن از آسمان است یا نازل کردن از بلندی های زمین؟

9. آیا مراد از ملکین دو فرشته آسمانی است یا دو انسان زمینی و دو ملک (به کسر لام) یعنی دو پادشاه بوده اند یا دو انسان صالح و فرشته خو؟

10. آیا مقصود از بابل همان بابل عراق است یا بابل دماوند یا از منطقه نصیبین تا رأس العین؟

11. آیا منظور از ما یعلمان همان معنای ظاهری آموزش است یا کلمه علم به معنای اعلام است؟

12. آیا جمله فلا تکفر بدان معناست که با عمل سحر، کفر موزر یا با آموختن یا با هر دو؟

13. در معنای جمله فیتعلمون منهما اختلاف است که آیا ضمیر منهما به هاروت و ماروت بر می گردد یا به سحر و کفر یا معنایش این است که مردم از دو فرشته به جای آنچه تعلیمشان دادند، علم بر هم زدن میان زن و شوهر را آموختند؛ با آن که این دو از آن کار نهمی کرده بودند؟

14. آیا جمله ما یفترقون به بین المرء و زوجة بدان معناست که به وسیله سحر میان زن و شوهر را برهم می زدند و دشمنی ایجاد می کردند یا آن که یکی از این دو نفر را مغرور و به کفر و شرک وادار، و میان زن و شوهر اختلاف دینی ایجاد می کردند یا با سخن چینی و سعایت، بین آن دو را گل آلود می کردند و سرانجام، جدایی می افکندند؟

افزون بر آن، اختلاف های دیگری نیز هم در خارج این داستان وهم ذیل همین آیه دارند؛ مثلاً آیا این آیات در مقام بیان داستانی

است که در خارج واقع شده است یا منظور آن است که مطلبي را با تمثيل بيان کند يا در صدد بيان معنای ديگر است؟ پس چنانچه احتمال‌هايي که ذکر شد در هم ضرب کنیم، به عدد شگفت‌آوري نزديک به يك ميليون و دويست و شصت هزار احتمال: (2 4;215#&93;215#&4) مي‌رسيم!

به خدا سوگند! اين مطلب از عجایب نظم قرآن است که يك آيه‌اش با مذاهب و احتمال‌هايي مي‌سازد که عددش حيرت‌انگيز و محير العقول است و در عين حال، همچنان بر حسن و زيبايي خود پايدار و به زيباترين زيبايي آراسته است و خدش‌هاي بر فصاحت و بلاغتش وارد نمي‌شود. نظير اين سخن نيز در تفسير آيه اُفمن كان علي بيّنة من ربه ويتلوه شاهد منه و من قبله كتاب موسي إماماً و رحمة... (1) وجود دارد (2).

1. تفسير بيان السعادة، ج 1، ص 39 - 45.

2. سوره بقره، آيه 10

3. سوره هود، آيه 17.

4. تفسير الميزان، ج 1، صص 233 - 234.

وحي و نبوت، ص 306-310